RAISKAUS-
KRIISIKESKUS
TUKINAINEN

23.03.2022

Eduskunnan lakivaliokunta

Asiantuntijakuuleminen 23.3.2022

TUKINAINEN RY:N KIRJALLINEN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ SEKSUAALIRIKOKSIA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI
HE 13/2022 vp

LISÄYS AIEMPAAN KIRJALLISEEN LAUSUNTOON JA ASIANTUNTIJAKUULEMISESSA ESITETTYYN

Rikosvastuun tehokas toteutuminen edellyttäisi rangaistusasteikkojen tarkistamista. Vertailun vuoksi esimerkiksi Ruotsissa perusmuotoisen raiskauksen minimi on 2 vuotta vankeutta (Suomessa nyt 1 vuotta) ja törkeän raiskauksen osalta 5 vuotta vankeutta (Suomessa 2 vuotta). Minimit ohjaavat oikeuskäytäntöä, jolloin alhaiset minimit suosivat ehdollisia vankeusrangaistuksia vakavissakin rikoksissa kuten raiskauksissa.

Rangaistusmaksimit osaltaan vaikuttavat todisteluun kuten lääkärin todistamisvelvollisuuteen ja rikosten vanhentumisaikoihin.

1. KOKONAISUUSKLAUSUULIT UHRIN ASEMAA HEIKENTÄVINÄ TUNNUSMERKISTÖTEKIJÖINÄ

Sekä törkeän raiskauksen että törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistöihin on hallituksen esityksessä esitetty säilytettäväksi tunnusmerkistöjen lopussa kokonaisuusklausuuli, ”ja raiskaus myös kokonaisuutena arvostellen on törkeä”, ” ja ”lapsenraiskaus myös kokonaisuutena arvostellen on törkeä”. Kokonaisuusklausuuli on käsitteenä epämääräinen. Klausuuli vaikeuttaa törkeimpien raiskauspykälien tunnusmerkistöjen toteutumista käytännössä ja johtaa usein vakavien raiskausten tuomitsemiseen vain perusmuotoisena raiskauksena. Yksittäinen tunnusmerkki pykälässä ei olekaan silloin ratkaiseva tekijä raiskauksen törkeyttä arvioitaessa, vaan se voidaan ikään kuin mitätöidä toteamalla, ettei teko kuitenkaan ”kokonaisuutena arvostellen ole törkeä”.

Edellä mainitun perusteella kokonaisuusklausuulit tulisi poistaa törkeän raiskauksen ja törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistöistä. Tuomiolauselmassa ne vähättelevät uhrille aiheutettua kärsimystä.

Kokonaisuusklausuuli on esitetty myös lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaan pykälään, jossa kysymys on ”lievästä lapsenraiskauksesta”. Tässä yhteydessä yksittäinen tunnusmerkki kuten

vaikkapa tekijän ikä voitaisiin sivuuttaa ja todeta arvioinnin lopuksi, että lapsen nuoresta iästä ja tekijän korkeasta iästä huolimatta lapsenraiskaus ”kokonaisuutena arvostellen” on ”teon vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa tehty”.

Kokonaisuusklausuulin lisäksi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälään liittyy monia alle suojaikärajan olevan uhrin oikeusturvaa heikentäviä seikkoja, minkä vuoksi kyseinen pykälä tulisi poistaa kokonaan kuten jo aiemmasta kirjallisesta lausunnosta ilmenee.

2. ”PERÄLAUTA”-AJATTELU ON VÄÄRÄ

Kuulemistilaisuudessa esitettiin näkemys, jonka mukaan seksuaalinen hyväksikäyttö -pykälä toimisi ikään kuin ”perälautana” siinä kuvatuissa olosuhteissa olevien uhrien kohdalla. Tällä tarkoitettiin ymmärtääkseni sitä, että ilman seksuaalinen hyväksikäyttö -pykälää nämä uhrit jäisivät vaille oikeusturvaa, koska juuri näihin uhreihin kohdistuneet sukupuoliyhteydet eivät täyttäisi raiskauksen tunnusmerkistöä. Kaikki riippuu siitä, miten raiskauspykälä määritellään laissa. Jos se määritellään asianmukaisesti, mitään perälautaa ei tarvita.

”Perälauta”-ajattelu perustuu täydelliseen väärinkäsitykseen, ja se on väärä.

Seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön mukaiset teot tulisi kuulua raiskauspykälän tunnusmerkistöön, jolloin ne täyttäisivät raiskauksen tunnusmerkistön. ”Uhrin haavoittuva tila” ja ”olosuhteet, jotka tekevät uhrista haavoittuvan” tulisi kuulua raiskauspykälän tunnusmerkistöön.

Ruotsin seksuaalirikoksia koskeneessa uudistuksessa lisättiin raiskauspykälään ”olosuhteet, jotka tekevät uhrista haavoittuvan” (omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation ja ”personen står i beroendeställning till gärningsmannen”).

Esitetyssä seksuaalisessa hyväksikäytössä kysymys olisi tekijän asemaansa väärinkäyttäen tehdyistä sukupuoliyhteyksistä, joissa uhrit ovat häntä heikommassa asemassa. Tekijänä on heistä esimerkiksi huolehtimisvastuussa, hoitovastuussa tai kasvatusvastuussa oleva henkilö, joka ”on saanut heidät siihen ryhtymään”. Aloitteen tekijänä on siis henkilö, jonka todetaan väärinkäyttäneen valtaansa heikommassa asemassa olevaan uhriin saadakseen hänet sukupuoliyhteyteen kanssaan. Näissä olosuhteissa uhrin haavoittuva tila ei saa muodostaa oletusta uhrin vapaaehtoisuudesta kuten nyt seksuaalisen hyväksikäytön osalta on esitetty.

”Perälauta”-ajattelu on väärä myös esitetyn 16 §:n lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö -pykälän kohdalla. Alle suojaikärajan olevan lapsen kohdalla vapaaehtoisuutta ei tule arvioida, kun tekijä tämän pykälän kohdalla on lasta huomattavasti vanhempi. Sen vuoksi pykälä on tarpeeton, sillä tässä mainitut lapsenraiskaukset kuuluvat lapsenraiskaus-pykälään.

Uhrin haavoittuva tila ja olosuhteet, jotka tekevät uhrista haavoittuvan ovat raskauttavia tekijöitä. Istanbulin sopimuksen 46 artikla ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen jo vuosia jatkunut oikeuskäytäntö eivät tarkoita ”perälautaa”.

3. RAISKAUKSEN TUNNUSMERKISTÖN MUUTTAMINEN JA RANGAISTUSASTEIKON NOSTAMINEN

Raiskauksen tunnusmerkistöä ja rangaistusasteikkoa tulisi muuttaa esimerkiksi seuraavalla tavalla:

Rikoslain 20 luku

1 §

Raiskaus

Joka on sukupuoliyhteydessä sellaisen henkilön kanssa, joka ei ole sanallisesti, käytöksellään tai muulla tavalla ilmaissut osallistuvansa siihen vapaaehtoisesti, on tuomittava raiskauksesta vankeuteen vähintään **kahdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi**.

Henkilön osallistumista sukupuoliyhteyteen ei ole pidettävä vapaaehtoisena, jos

1) hänet on pakotettu sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkausta tai
2) hän on ollut **haavoittuvassa tilassa ikänsä, henkilökohtaisten olosuhteidensa, henkisen tai fyysisen tilansa tai alisteisen asemansa vuoksi tai**
3) **tekijä saa hänet osallistumaan sukupuoliyhteyteen väärinkäyttämällä hänen tekijästä riippuvaista asemaa tai tekijä muulla tavoin käyttää valta-asemaansa väärin tai**
4) tekijä on käyttänyt hyväksi toisen tiedottomuutta, sairautta, vammaisuutta, pelkotilaa, voimakasta päihtymystilaa, heikentynyttä tajunnantilaa, tilanteen äkillisyyttä tai muuta näihin rinnastettavaa tilannetta.

Yritys on rangaistava.

Raiskauksen **minimirangaistus tulisi nostaa 2 vuoteen**, jolloin perusmuotoisen raiskauksen rangaistusasteikko olisi 2 – 6 vuotta vankeutta (kuten Ruotsissa). Rangaistusminimin nostaminen esitetystä yhdestä vuodesta kahteen vuoteen merkitsisi oikeuskäytännössä, että tuomiot raiskauksesta olisivat pääsääntöisesti ehdottomia vankeustuomioita.

Rangaistusasteikko mahdollistaisi kuitenkin joissain aivan poikkeuksellisissa tilanteissa ehdollisen vankeusrangaistuksen, mutta pääsääntöisesti se nostaisi rangaistuskäytäntöä nykyisestä. Tehokas rikosvastuu toteutuisi paremmin.

Voimassa oleva rikoslain 6 luku mahdollistaa yhä edelleen myös asteikkojen alennukset esimerkiksi tekijän nuoruuden perusteella. Lisäksi rikoslain 20 luvun 17 §:n rajoitussäännös suojaa nuoria, sillä nuorten keskinäistä, vapaata seksiä ei ole kriminalisoitu. Ikähaitari on noin viisi vuotta, mikä mahdollistaa sen, että nuoriin kohdistuvia oikeusmurhia ei siten tarvitse pelätä jatkossakaan.

4. <u>TÖRKEÄN RAISKAUKSEN TUNNUSMERKISTÖN MUUTTAMINEN</u>

2 §

Törkeä raiskaus

Törkeän raiskauksen tunnusmerkistöstä tulisi poistaa pykälän soveltamista vaikeuttavat lisämääreet. Lisäksi **epämääräinen kokonaisuusklausuuli tulisi poistaa** pykälän lopusta. Minimirangaistus tulisi nostaa 3 vuoteen.

Törkeän raiskauksen tunnusmerkistö ja rangaistusasteikko tulisi muuttaa seuraavaan muotoon:

Jos raiskauksessa

1) käytetään tai uhataan käyttää henkilöön kohdistuvaa vakavaa väkivaltaa tai aiheutetaan toiselle ruumiinvamma, sairaus tai hengenvaarallinen tila **tai**
2) rikoksen tekee useampi kuin yksi henkilö **tai**
3) rikoksella aiheutetaan vakavaa henkistä tai ruumiillista kärsimystä **tai**
4) rikos tehdään nöyryyttävällä tavalla **tai**
5) kohteena on kahdeksaatoista nuorempi lapsi,

rikoksentekijä on tuomittava törkeästä raiskauksesta vankeuteen **vähintään kolmeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.**
Yritys on rangaistava.

5. TÖRKEÄN LAPSENRAISKAUKSEN TUNNUSMERKISTÖN MUUTTAMINEN

Törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistöstä tulisi poistaa pykälän soveltamista vaikeuttavat ylimääräiset ja epäselvät lisämääreet. Lisäksi **kokonaisuusklausuuli tulisi poistaa** pykälän lopusta.

Törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistö tulisi muuttaa seuraavaan muotoon:

13 § Törkeä lapsenraiskaus

Jos lapsenraiskauksessa

1) käytetään tai uhataan käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai aiheutetaan toiselle ruumiinvamma, sairaus tai hengenvaarallinen tila **tai**
2) rikoksen tekee useampi kuin yksi henkilö **tai**
3) rikoksella aiheutetaan henkistä tai ruumiillista kärsimystä **tai**
4) rikos tehdään nöyryyttävällä tavalla **tai**
5) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa **tai**
6) rikos on omiaan aiheuttamaan vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa luottamuksen tai muuten tekijästä riippuvaisen asemansa vuoksi,

rikoksentekijä on tuomittava törkeästä raiskauksesta vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.
Yritys on rangaistava.

Tukinainen ry

Riitta Silver
Kehittämispäällikkö
Varatuomari, OTL